

Om krigsskadestånd

I dag för precis 60 år sedan (22.9.1952) betalade Finland den allra sista raten av sitt krigsskadestånd till Sovjetunionen enligt vapenstilleståndsavtalet 1944. Många källor uppger att leveransen skedde den 18 september 1952. Statsminister Urho Kekkonen höll nämligen följande dag ett känt radiotal i vilket han konstaterade att ”en svår tid i vårt folks liv nu är över”. I praktiken dröjde det dock ytterligare tre dagar innan den sista fartygsleveransen från Åbo skeppsvarv kunde ske.

Krigsskadeståndet spelar en viktig roll i finländarnas nationella självförståelse, som ofta har formen av en patriotisk berättelse. Inte nog med att det tappra landet överlevde kriget med självständigheten i behåll. Endast åtta år efter att vapnen hade tystnat på östfronten hade man betalat bort sitt krigsskadestånd. En annan positiv tolkning av krigsskadeståndet var att det satte fart på ladets industrialisering och lade grunden för dess långsiktiga handelsavtal med Sovjetunionen.

Ingendera av dessa uppfattningar är i sig felaktiga. Men som professor Ilkka Nummela påpekade i veckan, på ett av Finlands Bank arrangerat seminarium om krigsskadeståndet, var Finlands öde inte alls unikt. Att Sovjetunionen utmätte ett krigsskadestånd av samma storlek också av Rumänien och Ungern brukar ogärna framhävas. Det påminner ju på ett så otrevligt sätt om att Finland i likhet med dessa stater hade varit allierat med Hitlers Tyskland.

En närmare jämförelse mellan ländernas krigsskadestånd (300 miljoner dollar) visar visserligen att Finland betalade en betydligt högre summa per capita, men å andra sidan plundrades Rumänien och Ungern rejält av Röda armén i krigets slutskeden. Därtill hade länderna den diskutabla äran att omvandlas till Sovjetimperiets yttre ring i formen av kommunistiska folkdemokratier.

Ilkka Nummela lyfte fram också en annan historisk kontext. Krigsskadestånd och andra former av krigsbyten har utmätts i alla tider. En vändpunkt inföll efter fransk-tyska kriget 1870–1871, då Frankrike tvingades till ett så enormt krigsskadestånd att dess ekonomiska bärkraft rubbades för långa tider. Fransmännen tog gruvligt ut sin hämnd i Versaillesfreden 1919. Tyskland måste då gå med på ett krigsskadestånd som motsvarande hälften av allt det guld som fram till dess hade utvunnits i världen.

Bördan visade sig snabbt var fullständigt orimlig att bära och bidrog starkt till att den öppet revanschistiska politikern Adolf Hitler nådde makten i Tyskland, med ökända konsekvenser. Visa av skadan utmätte de västallierade därför inte något krigsskadestånd av det till grunden krossade Tyskland 1945.

Konstruktionen av dagens EU har väsentligen varit uttryck för samma strävan att slutgiltigt stoppa hämndspiralen mellan Tyskland och Frankrike. Detta är bra att hålla i minnet nu när alla klagar över unionen. Eller som kåsören Guss Mattson i tiden sammanfattade lärdomen av en mindre lyckad jakt: ”Bättre en fågel i handen än tio hagel i fonden”.

Henrik Meinander, HBL 22.9.2012